
Johan Jarlbrink

Knut Stubbendorffs transmediala strategier 1928: Självhävdelse och självuppoffring som journalistiska resurser

DEN 27 JUNI 1928 sitter författaren och journalisten Knut Stubbendorff (1893–1965) på Norrlandsexpressen på väg mot Narvik för att som *Stockholms-Tidningens* utsände rapportera om sökandet efter Italiaexpeditionens besättning som kraschlandat på ett drivande isflak någonstans i närheten av Spetsbergen. Från tåget skickar Stubbendorff ett romanmanuskript till bokförläggaren Karl Otto Bonnier i Stockholm.¹ Romanen som är tänkt att heta *Den flygande* handlar om en flygande stockholmsjournalist och dennes uppdrag att bland annat skildra katastrofer i det otillgängliga norr. Stubbendorff kom kort därefter att bli känd som den som fick en av de första intervjuerna med Italiaexpeditionens ledare general Nobile. Under hela juli och augusti kom *Stockholms-Tidningen* och flera utländska tidningar att publicera Stubbendorffs rapporter, först om själva sökandet efter expeditionens besättning, och sedan artiklar om reporterns eget sökande efter sitt intervjuobjekt och det stora scoopet. De senare artiklarna trycktes under hösten i bokform med titeln *Ishavsreportaget*. Samma höst kom också romanen *Den flygande* ut.

Utgångspunkten för forskningen om journalistik och nyhetsmedier har ofta varit att betydelsefulla händelser och andra ”nyheter” är viktiga saker som det är journalistens uppdrag att rapportera om. Även om

nyheter mer och mer har kommit att betraktas som mediala konstruktioner, snarare än som givna viktigheter, har detta sällan påverkat synen på journalisten och dennes uppdrag och drivkraft att rapportera om det som är viktigt.

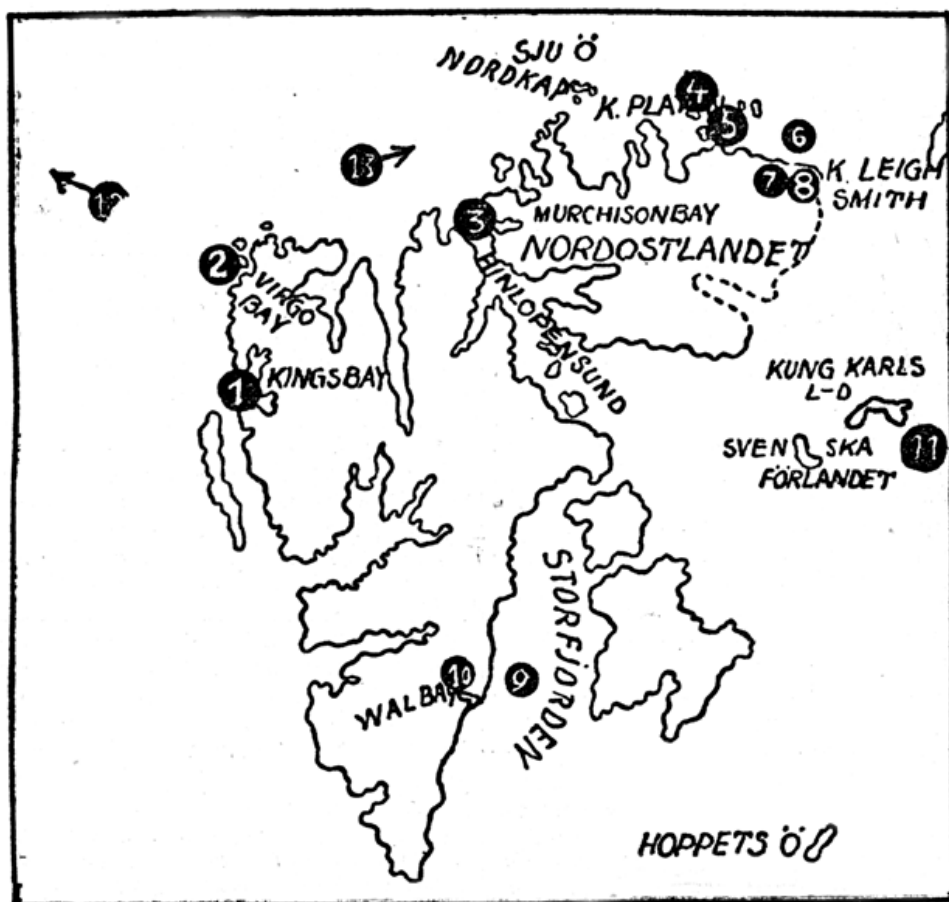
Jag tänker mig emellertid att man kan vända på utgångspunkterna och därigenom synliggöra journalistens roll och agerande i nyhetsrapporteringen: Att en av journalistikens främsta funktioner och drivkrafter varit att framställa journalisten som viktig och riktig journalist och att han eller hon därför använt händelser och förhållanden som resurser i ett skapande av sig själv som en viktig journalist värd erkännande. Precis som Jan Ekecrantz och Tom Olsson vill jag hävda att till ”makten att producera information hör också möjligheterna att producera bestämda föreställningar om vad verksamheten går ut på – vad dess uppgift och funktion är”.² Journalisterna har emellertid inte bara använt tidningsspalten för dessa syften – som exemplet Stubbendorff är tänkt att visa har fler medier stått till buds.³ Syftet med detta bidrag är att utifrån fallet Stubbendorff 1928 lyfta fram hur journalisten som aktör kan analyseras, hur journalisten har använt nyheter som resurser i skapandet av sig själv och hur andra medier än de direkta nyhetsmedierna har använts i den egna marknadsföringen.

Vetenskapshistoriska och vetenskapssociologiska studier har visat hur vetenskapen aktivt har anpassat sig till mediala situationer för att få legitimitet och för att stärka sina positioner, och att detta inverkat på hur vetenskap har bedrivits. Kommunikationen av vetenskap har sällan varit enkelriktat linjär från forskare till publik och allmänhet. Den publika relationen har snarare införlivats som en del av vetenskapen, vilket påverkat det vetenskapliga arbetet.⁴ Journalisten har själv varit med och format nyhetsmediernas innehåll, men som i fallet med medierna och vetenskapen kan man också tänka sig att dessa medier format sina aktörers agerande, det vill säga hur journalisterna arbetat. Rapporteringen som journalisten arbetat med är i så fall samtidigt en rapportering om journalisten som legitim och trovärdig rapportör. Detta är en tanke jag vill pröva på Stubbendorffs ishavrapportering. En analys av journalistiken enligt sådana utgångspunkter innebär att nyhetsmedierna ses som en arena där journalistikens regler förhandlats och etablerats och där journalisten har kunnat visa att han eller hon spelat rollen enligt konstens alla regler.

Något jag vill lyfta fram är också att journalister ofta använt sig av

andra medieformer än nyhetsmedier för att framhäva sig själva och de ideal de identifierat sig med. Utöver skildringarna av enskilda journalister finns en stor mängd skönlitteratur, film och teater, skapad av icke-journalister som på olika sätt använt och återskapat journalisten som populär hjälte, eller misslyckad randexistens på glid. Aled Jones har med referens till berättelser som dessa beskrivit den brittiska 1800-talspressen som lika mycket idé och fantasiföreställning som något reellt existerande.⁵ Jag vill med Stubbendorffs *Den flygande* i fokus visa hur en journalist utnyttjade romangenren för att beskriva hjälte-reporterens ideal och roll – en roll snarlik den han själv axlade under sin ishavsresa – och hur denna fiktiva karaktär diskuterades av den samtida litteraturkritiken. Stubbendorffs berättelser om det journalistiska arbetet korsade genre- och mediegränser och skapade synergier på ett sätt som påminner om vad Henry Jenkins benämner ”transmedialt berättande”. Transmediala berättelser skapas genom att olika medieformer utnyttjas för att sprida en fiktiv värld som överskrider berättelsen i varje enskilt medium. Jenkins exempel på transmedialt berättande är filmerna, datorspelen, de tecknade serierna etcetera som sammanförts under det gemensamma konceptet *The Matrix*.⁶ Stubbendorffs journalistberättelser i tidningstexter och böcker visar att detta slags berättande inte är ett nytt fenomen. Även om berättelserna skilde sig åt fick publiken ta del av samma journalistvärld av hjältar och scoop i de olika medierna.⁷

Om Knut Stubbendorff är ihågkommen idag är det knappast för sin bevakning av Italiakatastrofen eller för sin skönlitterära produktion. Däremot nämns han ofta i samband med en annan ballongkatastrof i nordpolsregionen – Stubbendorff var nämligen den journalist som bokstavligen grävde fram S. A. Andréés kvarlevor ur isen 1930. Också denna händelse blev en stor nyhet som spred Stubbendorffs rykte som bragdjournalist. Per Rydén tecknar Stubbendorffs bakgrund och analyserar hans journalistik i *Den svenske Ikaros*. Rydén gör en viss poäng av att Stubbendorff gjorde ”sig själv till huvudperson” under sökandet efter Andrée 1930 och att de ”egna strapatserna på vägen till Vitön bildar fond för redogörelsen”. Rydén är dock mer intresserad av vad som berättas om Andréés öde och kvarlevor; ”det var trots allt berättelsen om vad som hände trettiofyra år tidigare som det gällde att gräva sig ner till.”⁸ Det finns ändå flera paralleller mellan Stubbendorffs journalistiskildringar 1928 och hans rapporter från Vitön 1930. En viktig skill-



Orienteringskarta över Italiahjälpens centralpunkter: 1) Kings Bay (Ny Aalesund): kryssaren *Strasbourg* (fr.), tendern *Quentin Roosevelt* (fr.), pansarskeppet *Tordenskjold* med 2 sjöflygplan (norska), *Città di Milano* (*Nobile*), *Maddalena* med ett sjöflygplan (it.), *Penso* med ett sjöflygplan (it.). — 2) Virgo Bay: Ångaren *Tanja* (sv.) med ett plan. — 3) Murchison Bay, Hinlopen sund: Ångaren *Quest* (sv.), kapten *Tornberg*, befälhavare för den svenska undsättningsexpeditionen. Sjöflygplanet *Uppland* (skall avgå till Sverige) samt tre svenska plan. — 4) Isbrytaren *Krassin* (ryska) med *Tjuchnovskis* flygplan. — 5) Kapten *Soras* expedition med *Warnings* hundspann på väg från *Kap Brunt* (21/6) till *Foynön* (position obehänt). — 6) *Viglierigruppen* fem personer (it.) med en havererad *Fokker* (*Lundborgs*). — 7) Svenska hjälpflygbasen på *Nordostlandet*. — 8) Kapten *Albertinis* läger (it.) vid *Kap Leigh Smith*. — 9) *Storfjorden*: Ångaren *Vesle-Kari* (norska) med major *Gran* (7/7). — 10) *Whalebukten*: En landexpedition från *Vesle-Kari*. — 11) Isbrytaren *Malygin* (ryska) med *Babysjkins* flygplan. — 12) Ångaren *Hobby* (am.) under befäl av kapten *Rüser-Larsen* rekognoscerar isbandet från *Amsterdam-ön* (*Spetsbergens N. W. udde*) till *Grönland* (position obehänt). — 13) Ångaren *Braganza* (it.) på väg till *Nordkap* för att söka sjöledes undsätta *Viglierigruppen* (position obehänt). — 14) Ångaren *Inger III* (norska) har avgått från *Haarstad* strax norr om *Ofotensfjord* i Norge till *Advent Bay* med *Klemm-Daimler-maskinen* till svenska expeditionen (position obehänt).

Knut Stubbendorffs besvärliga reportageresa gick med båt från Tromsö till Kings Bay, därifrån med båt vidare till Murchison Bay och med flyg tillbaka till Kings Bay igen. Ur *Stockholms-Tidningen* 11/7 1928.

nad som kommer att belysas här är emellertid att han själv använde sig av fler medieformer 1928. Och där Rydén främst intresserar sig för vad som berättades om ballongfararna, är jag intresserad av hur Stubben-dorff använde ballongfararna för att berätta om sig själv.

Italiakatastrofen – händelseförlopp och mediebevakning

Uppmärksamheten var stor kring luftskeppet Italias kraschlandning, sökandet efter de överlevande och deras räddning sommaren 1928. ”Man kan gott påstå”, skrev krönikören Ansgar Roth i *Svenska Dagbladets årsbok*, ”att ingen föregående polarexpedition eller forskningsfärd till andra delar av jordklotet någonsin väckt så stort och allmänt uppseende som denna”.⁹ Undsättningsexpeditioner skickades ut från Sverige, Norge, Finland, Sovjetunionen, Frankrike, USA, Danmark, Holland och Italien. Världspressen var på plats, och genom radions sändningar kunde allmänheten följa dramat dag för dag. Minnet av Andrées misslyckade ballongexpedition trettioalet år tidigare bidrog säkert till svenska mediers intresse för Italiakatastrofen. Svenska tidningar hade rapporterat om färden redan då ballongen passerade Sverige tidigare under våren. För Sveriges del var det också betydelsefullt att en av besättningsmännen ombord på Italia var polarforskaren Finn Malmgren, docent i meteorologi i Uppsala, och att Malmgren var en av dem som omkom på isen. Säkert bidrog även Roald Amundsens deltagande i sökandet efter Italia-männen till det allmänna intresset. Italiakatastrofen kom att bli också denne polarforskares död; i juni störtade han i havet med sitt flygplan och en ”heroisk levnadsbana fick härmed sin heroiska avslutning”.¹⁰ Följande försök till sammanfattning av katastrofens förlopp bygger helt på artikeln i *Svenska Dagbladets årsbok*.

Den 23 maj startade Italia under ledning av general Umberto Nobile sin färd från Spetsbergen mot Nordpolen. Under natten nådde man sitt mål: ”Den italienska flaggan och det av påven välsignade stora korset av trä nedkastades genom hyttörren, på grammofonen spelades ’Giovinezza’, fascisthymnen, och ’Bella Italia del mio cuore’ (Sköna Italien, mitt hjärtas land).”¹¹ Morgonen därpå påbörjades återfärden, men vid middagstid nästa dag tappade luftskeppet plötsligt höjd och slog i isen några kilometer öster om Foyön norr om Nordostlandet. En av gondolerna kilades fast i isen, medan resten av skeppet med

sex man ombord försvann. Tio man, varav en död, befann sig nu på isen vid nedslagsplatsen, bland dem Nobile och Malmgren. Mat och andra förnödenheter hade spritts över isen och bland annat hittades en fungerande radiosändare. Genast började den medföljande telegrafisten att sända ut ett SOS-meddelande, men det skulle dröja till den sjätte juni innan signalerna uppfattades av omvärlden. Då hade redan Finn Malmgren och två andra besättningsmän sänts över isen efter hjälp. Malmgren dog efter två veckors vandring, men de två andra plockades upp levande en månad senare av en sovjetisk isbrytare. Under tiden hade omvärlden börjat skicka undsättningsexpeditioner för att hämta hem de sex personer som var kvar vid nedslagsplatsen. ”En formlig kapploppning till Spetsbergen etablerades”, heter det i årsboken.¹² Italienska och svenska flygare var de första som lokaliserade Nobiles läger, men eftersom de inte hittade någonstans att landa fick de nöja sig med att kasta ner matpaket. Den 23 juni lyckades den svenske flygaren kapten Einar Lundborg landa på isen och undsätta Nobile. När manövern skulle upprepas misslyckades Lundborg med sin landing, flygplanet gick inte att reparera och han tvingades att stanna hela 14 dagar på isen tillsammans med Italianmännen innan han räddades av en annan svensk flygare, löjtnant Schyberg. De kvarvarande deltagarna på den fascistiska expeditionen räddades slutligen, något snöpligt, av en sovjetisk isbrytare.

Att uppmärksamheten kring katastrofen var stor och att ishavsdramat antogs locka läsare över hela världen märks inte minst på den copyrightangivelse som avslutar flera av Stubbendorffs artiklar, exempelvis den tionde juli:

(COPYRIGHT: Stockholms-Tidningen/Danmark: Politiken/Norge: Aftenposten./Finland: Uusi suomi./England: Exchange Telegraph./Österrike: Neue Freie Presse./U.S.A.: New York Times./Argentina: La Prensa.)

En del av Stubbendorffs artiklar publicerades senare i bland annat den amerikanska familjetidskriften *Liberty Magazine* och i den danska boken *Det store polardrama*. De fotografier som illustrerade tidningstexterna var till en början antingen porträttbilder från arkivet eller bilder av det vindpinade arktiska landskapet. Återkommande kartbilder möjliggjorde för läsarna att orientera sig bland de öar och hamnar som Stubbendorff nämnde i sina texter. Senare köpte *Stockholms-Tidningen* rättig-

heterna till kapten Lundbergs privata bilder som han tagit under tiden på isen. Utöver tidningsrapporterna kunde publiken ta del av två journalfilmer med sekvenser från räddningsarbetet. En första film visades nonstop på stockholmsbiograferna från den sista juli. Den andra filmen hade premiär en månad senare, enligt annonsen innehållande ”bilder som i väsentliga delar skilja sig från pressens skildringar”.¹³

Sökandet efter Nobile – och hjälterollen

I sina första rapporter från Tromsö i slutet av juni höll sig Stubbendorff själv i bakgrunden och återgav främst vad olika polarforskare hade att säga om Nobiles misslyckade expedition. Artiklarna är signerade med ”Sff” eller bär tillägget ”Från vår specielle korrespondent”.¹⁴ Med fångstfartyget Balsfjord tog sig Stubbendorff emellertid närmare händelsernas centrum. Den sjunde juli rapporterade han från Ny Aalesund, eller Kings Bay som det lilla gruvsamhället på Västspetsbergen även kallas. Nu är artiklarna undertecknade med hela författarnamnet och jaget tydligt inskrivet i texterna. Rapporterna om vad som har hänt och vem som säger vad är samtidigt en rapport om hur reportern har kämpat för att komma över informationen: ”När jag sent i natt sökte få en intervju med honom, hade han gått till vila”. Artikeln handlar om undsättningen av flygkapten Lundborg.¹⁵ Två dagar senare gav Lundborg en ”specialintervju” med Stubbendorff som nu hade tagit sig till den svenska basen vid Murchison Bay på Nordostlandet. Artikeln som publicerades i *Stockholms-Tidningen* dagen därpå inleds med en beskrivning av journalistens besvärliga resa: ”Efter tio dygns färd från Narvik ombord på Ishavsskutor under omväxlande strapatser och nödtvungna uppehåll anlände jag i går middag äntligen till den svenska operationsbasen vid Murchison Bay vid Hinlopensundets norra inlopp.”¹⁶

I reportaget är det reportern som utgör läsarens ögon och öron och det gäller därför för honom eller henne att framställa sig själv som ett trovärdigt och legitimt vittne. På olika sätt måste det markeras att reportern varit på plats och ansträngt sig för att fråga och uppleva i lärsarnas ställe. Men reportern blir inte bara en garant för den enskilda rapporten utan fungerar också som en representant för ett vidare journalistkollektiv och nyhetsmedierna som institution. När Stubbendorff några dagar senare var tillbaka vid Kings Bay, och *Stockholms-Tidningen* den 15 juli kunde stoltsera med att tidningens utsände lyckats träffa

Nobile för en intervju, var detta ett erkännande åt både reportern och hans tidning: ”General Nobile har beviljat mig en intervju ombord på Citta di Milano”, inledde Stubbendorff artikeln. Han fick dessutom ta ett fotografi vilket enligt samma källa visade ”att han icke ville vägra den ende svenske journalisten på Spetsbergen någonting”.¹⁷

Intervjun med expeditionens och katastrofens huvudperson utgjorde, kan man kanske tro, reportageseriens klimax. Men Stubbendorffs uppdrag var inte slut än. Den 19 juli inleddes en ny serie artiklar från Spetsbergen – denna gång med journalisten själv som den allt överglänsande huvudpersonen. De handlar alla om journalistens jakt på nyheter, om de strapatsrika resorna, journalistikens hårda villkor och journalisten som hjälte. Artiklarna visar att den journalistiska praktiken – att vara journalist – innebar mer än att rapportera nyheter. Att vara journalist var framförallt att gå in i *rollen* som journalist och att visa sig duglig, att marknadsföra sig själv och journalistiken. Att avgränsa den journalistiska praktiken till det som bara gällde nyhetsförmedlingen är att bortse från att mycket av det som journalister faktiskt har sysslat med gått utanför den strikta rapporteringen. Journalister har bland annat givit ut egna tidningar om journalistik och press och arrangerat diverse offentliga tillställningar såsom maskerader, lotterier och utställningar.¹⁸ Under 1910- och 1920-talen organiserades en mängd insamlingar, hjälpinsatser och tävlingar – som Vasaloppet – under benämningen ”aktiv journalistik”.¹⁹ Ofta har dessa marknadsföringsstrategier gjort allmänheten och läsarna till en del av den journalistiska praktiken. Ishavsreportagen om Stubbendorffs framgångsrika nyhetsjakt kan ses som ytterligare en av journalistikens och journalistens uppenbarelseformer. Att se dessa uppvisningar av den egna betydelsen och skickligheten som sekundära i förhållande till den ”egentliga” journalistiken är att alltför okritiskt anamma den egna självbilden av journalisten som uppoffrande ombud för läsarnas rätt att få veta senaste nytt.

Seriens inledande artikel, ”Min biljett till Spetsbergen”, handlar om ”de besvärligheter, som ibland kunna möta en journalist, vilken å dragande kall och tjänstens vägnar måste ta sig fram över Norra Ishavet”. I fyra spalter beskrivs hur Stubbendorff nekas plats ombord på flera ishavsskutor men till slut lyckas finna en som kan ta honom till Spetsbergen.²⁰ Journalistens besvärligheter blir emellertid värre för varje artikel. Den andra artikeln, ”En sommarfärd över Ishavet”, pu-

blicerades i tidningens söndagsbilaga och handlar om den plågsamma resan från Tromsö till Ny Aalesund nere i fångstfartyget Balsfjords hytt som stinker av spillångor från maskinrummet: ”Ett dygn hade det tagit, innan jag blev förgiftad, ett dygn tog det innan jag övervunnit helvetets fasor”.²¹ Återkommande i de tillbakablickande reportagen om det stora reportaget beskrivs färden över Ishavet som en resa in i det okända där journalisten utgör civilisationens främste representant och påskyndare. Om de isolerade Spetsbergen heter det att ”om tiotusen år skall ögruppen ha ett hyggligt klimat – begåvad med järnvägar och luftlinjer, telegraf och telefon och tillförlitliga kommunikationer för det närmaste [sic] civilisationsmedlet – nyhetsförmedlingen och dess finare variationer.”²² Utan dessa fulländade kommunikationer var den resande reportern utlämnad åt naturens makter och andra människors goda vilja – och sig själv inte minst. För journalisten innebar det främsta civilisationsmedlet en ständig nyhetsjakt.

Att Stubbendorff hade ”den ursinniga föresatsen att nå fram till händelsernas centrum”, återkom han till vid flera tillfällen.²³ När han någon gång fastnade på vägen var frustrationen stor: ”hur i herrans frid skall jag lyckas komma iväg och kunna uträtta någonting och sända underrättelser!”²⁴ En stor del av skildringen handlar därför om hur han övervann olika hinder och lyckades ta sig närmare nyhetskällorna eller till någon av de få telegrafstationerna för att skicka hem rapporterna till uppdragsgivarna i Stockholm. I Kings Bay lyckades han få tillgång till ortens enda telegraf, den som kontrollerades av det norska gruvbolaget. Från Kings Bay fick han lift med ett fartyg till den svenska räddningsstyrkans bas vid Murchison Bay, och därifrån fick han plats på ett flygplan som tog honom tillbaka till Kings Bay där Nobile vilade ut efter att ha räddats av kapten Lundborg. ”Jag hade tagit mig igenom hinder, kringgått förbud, trotsat mig igenom strapatser och vedervärdigheter”, summerade han.²⁵ Att övervinna hindren beskrivs som en sport: ”om det kan kallas sport att sätta in hela sin förmåga på ett resultat, som man inte anar, då är journalistik i dess elementära form – *reportaget* – en stor sport!”²⁶ I den sport som kallades journalistik berodde resultatet av den enskilde journalistens handlingskraft och initiativ. Journalisten hade ett uppdrag från redaktionen, men var på fältet utlämnad åt sig själv. Man klarade sig därför inte med ”flickaktig blyghet”: ”jag undrar hur långt en tidningsman kommer här i världen, om han sitter och väntar på att folk ska tala om för honom just

det hans tidning och han tidnings läsare behöver veta.”²⁷ Att de vilda Spetsbergen var en människors värld utan flickaktig blygsamhet framgår också då de bofasta invånarna skildras – däribland lotsen Voldemar Kræmer ”med en basröst, härdad i mandomsprov och brännvin”.²⁸ I sina skildringar gjorde sig Stubbendorff till en del av denna de härdade manliga sjömannens och jägarnas skara, samtidigt som han iscensatte nyhetsförmedlingen som en civilisationens ljusbringare.

I en historisk reflektion jämförde han Spetsbergen nu och då och konstaterade att det funnits fångstmän i trakten i flera hundra år. Nutiden hade också sina fångstmän: gruvarbetare, polarforskare – och journalister inte minst. Till dessa fångstmän kan även läggas de militära räddningsstyrkorna som skickats norrut av bland annat Italien, Norge, Sverige, Finland, Frankrike och Sovjetunionen och som kämpade om äran att få vara de som räddade de nödställda ute på isen. Stubbendorff skrev utförligt om prestige och andras uppskattning som journalistens primära drivkrafter. Detta hade journalisten och militären gemensamt: ”om det finns två yrken som leva på vad den yttre framgången ger för det hela, så är det soldatens och journalistens”. När han jämförde sitt eget arbete med de militära räddningsstyrkorna drog han sig emellertid inte för att framhålla sig själv som tillhörande den viktigare kategorin:

*De äro utsända av svenska staten för att uträtta någonting. Till gagn för det svenska namnet. [...] Jag är utsänd av en mångdubbelt större makt än den svenska staten, min herre i denna alldeles särskilda situation är hela den civiliserade värld, som är intresserad av dramat uppe på 80:de breddgraden, och hur dess upplösning blir. Jag ser i detta uppdrag, som gynnats av gyllene, lyckliga omständigheter, min egen chans!*²⁹

Journalistikens regler under förhandling

Journalistik handlade och handlar naturligtvis om att rapportera och förmedla nyheter, men den var och är också en jakt på den åtråvärda belöningen i form av andras beröm och erkännande. Dramat uppe på åttiönde breddgraden var Stubbendorffs chans att bli erkänd som en riktigt bra journalist av andra. När Stubbendorff iscensatte sig själv som hjältemodig journalist som uppoffrade sig för läsarnas bästa, byggde han till stor del vidare på föreställningen om reportern som upptäcktsresande.

Henry Morton Stanley är en av genrens förgrundsgestalter, men svenska reportrar som Mauritz Rubenson, Ida Bäckmann och Ester Blenda Nordström förtjänar också att nämnas.³⁰ I Stubbendorffs gestalt framhävdes särskilt den resande reporterns moderna *smartness* – inte olik deckarhjältens kvicktänkheter – och förmågan att alltid ta sig fram och förbi hur hopplös situationen än tedde sig.

De utförliga utläggningarna om vad journalistik var och hur journalisten skulle agera kan mycket väl läsas som försök att utbilda läsarna i hur journalistik och journalister skulle bedömas. Det är inte säkert att läsarna, eller ens de egna kollegorna inom pressen, delade Stubbendorffs övertygelse om att det var en farofylld jakt efter scoop som var utmärkande för den goda journalistiken. ”Folk har på det hela taget de mest svävande begrepp om denna företeelse”, konstaterade han i en av flera utvecklingar kring ämnet journalistik.³¹ För den svenska pressens del präglades 1900-talets första årtionden av en ofta intensiv debatt mellan pressmedarbetare som företrädde ett publicistiskt och politiskt ideal å den ena sidan, och reportrar som lade vikten vid den snabba nyhetsförmedlingen å den andra. Under mellankrigstiden blev detta synligt bland annat i Torsten Fogelqvists uppmärksammade artiklar i *Dagens Nyheter* 1925 om pressen och den allmänna opinionen. Pressens ryggrad borde vara en självständigt resonerande publicistik, menade Fogelqvist, inte en ytlig nyhetsrapportering som jagade bragder.³² Liknande ståndpunkter framkom också i de långdragna diskussionerna om en eventuell journalistutbildning. En sådan borde inte utbilda sensationsreportrar ansåg – bland otaliga andra – Publicistklubbens ordförande Verner Söderberg 1921 och Svenska Journalistföreningens ordförande A. Emil Johansson 1938.³³

I en tid då det rådde osäkerhet kring journalistikens regler var Stubbendorff med och skapade dem i enlighet med sitt eget agerande – regler utifrån vilka läsare och andra journalister sedan hade att bedöma honom, för att helst komma fram till att han var genrens mästare. Karakteristiskt är att han också gav exempel på hur en journalist *inte* borde uppträda. Två mellaneuropeiska journalister och Stubbendorffs medtävlare i jakten på ishavsnyheter beskrevs som ständigt klagande och så oförmögna att anpassa sig till ölivets enkla förhållanden att de till slut skickades tillbaka till fastlandet av det lokala styret i Kings Bay.³⁴ Riktiga journalister klarade av strapatser utan att klaga, tycks ha varit Stubbendorffs budskap. Samtidigt var den egna skild-

ringen full av just klagan – det gällde nämligen att framställa nyhetsjakten som besvärlig. En bra nyhet skulle vara svår att hitta och svårighetsgraden utgjorde därför ett mått på reporterns förmåga. Ett sätt att göra nyheten och sig själv större var därför att framställa sökandet efter den som förknippat med stora svårigheter. Ett avskräckande exempel på samma tema utgjorde den amerikanske dollarjournalist som hann göra en intervju med Nobile före Stubbendorff – han hade mutat sig förbi vakterna och var därför inget föredöme: ”jag ämnade komma in till general Nobile utan uppgörelse med hans vakter. Det var *min* sport!”³⁵

Berättelsen om ett reportage i bokform

Flera av dessa artiklar om reporterns mödosamma väg till den stora nyheten trycktes något redigerade i boken *Ishavsreportaget* senare samma höst.³⁶ Texterna försågs där med en inledning där syftet angavs vara att visa ”hur ett tidningsmannauppdrag – ett reportage – kan te sig som ett ämne för en berättelse, vilken har vissa likheter med en kortare historia eller en novell”.³⁷ Dramatiken och vem som är berättelsens huvudperson slogs fast redan från början.

En eftermiddag i somras kom jag hem från tidningen. Jag fick höra, att man just telefonerat efter mig därifrån. Jag ringde i min tur. Man frågade mig, om jag kunde fara till Spetsbergen.

– När då?

– Åh, helst i kväll.³⁸

Redan här, i bokens andra stycke, knöt Stubbendorff an till en reportertradition enligt vilken det gällde att som scouten vara alltid redo och beredd att kasta sig ut på nya uppdrag. Att ansatsen ingick i en genre med anor framgår om den jämförs med hur Stanley inledde sin berättelse *Huru jag fann Livingstone*, som översattes till svenska 1873. ”Den 16 Oktober 1869 befinner jag mig i Madrid, nr 00, Calle de la Cruz, skonad undan blodbadet i Valencia. Klockan 10 f.m. väcker mig Jacopo med ett telegram; öppnande det, finner jag att der står: ’Kom till Paris för en viktig sak.’ Telegramet är från James Gordon Bennett, jun., *New York Herald*s unge styresman.” Väl i Paris får Stanley ordern ”tag reda på *Livingstone!*”³⁹

I bokform framträder Stubbendorffs texter som mer enhetliga, och därigenom som en klassisk hjälteberättelse från början till slut – med en huvudkaraktär som plötsligt kastas in i ett uppdrag, en farofylld och strapatsrik resa förbi svåra hinder av olika slag, samt en målgång där belöning och triumf väntar.⁴⁰ I en bok kan hjälten dessutom framstå som centralgestalt i än högre grad eftersom ett helt medium här ägnas åt en enda persons berättelse, till skillnad från i tidningen där den enskilda texten bara är en bland flera. Av samma skäl kan boken också ge berättelsen och reporterbragden en annan vikt: här är något som är så betydelsefullt att det måste räddas från att likt dagsnyheterna i tidningen falla i relativt snabbare glömska. Boken är naturligtvis även ett uttryck för att Stubbendorff och bokförlaget (i det här fallet Hugo Gebers) såg till att utnyttja den uppmärksamhet som författaren fått, för att i en andra eller tredje vända pressa ytterligare ekonomisk och prestigemässig vinst ur ishavshjältens bragder.

En annan skillnad mellan boken och artiklarna i dagspressen är att boken oftare recenseras och därigenom blir kommenterad i andra medier. Flera tidningar anmälde reportageboken på samma gång som den under hösten utgivna romanen av samma författare – jag återkommer till dessa senare. Till dem som ägnade *Ishavsreportaget* särskild uppmärksamhet hörde *Handelstidningen* som skrev om Stubbendorffs aldrig avtagande kämparanda att ”maken till energi får man leta efter”. Recensenten menade emellertid också att man ”blir nästan matt av att konstatera Stubbendorffs duktighet”. Som en respektlös och stundtals grym reporter var han dock en utmärkt ”exponent för den nya tiden” och invändningarna till trots skötte han sitt uppdrag ”förträffligt”.⁴¹ För reportern gällde det naturligtvis att få gehör hos läsarna. Viktigare ändå var kanske erkännandet från kollegorna. I några tidningar var ett sådant särskilt tydligt. I till exempel *Falu Läns Tidning* (där recensenten inflikade att han eller hon var personligt bekant med författaren) hette det att ”[h]an tillhör de journalister, för vilka man tar av sig hatten. Även om man är kollega och jag tror även om man är konkurrent.”⁴² I fackorganet *Journalisten* skrev en annan kollega att boken var ”en rappt och underhållande skriven skildring av en reportagebragd”.⁴³ Recensenterna ställde sig över lag mycket positiva till Stubbendorffs bragd och berättelse, även om någon markerade en viss distans till författarens ständiga självhävdelse. Detta skulle återkomma då *Den flygande* anmälades.

Romanporträttet av den flygande journalisten

Den flygande: Ett porträtt av en ung medelmått handlar om en serie uppdrag liknande det som skildras i *Ishavsreportaget*.⁴⁴ Reportern (som förblir namnlös) ställs här inför till synes omöjliga uppdrag men gör det samtidigt till en dygd att i alla lägen leva upp till och överträffa alla krav och förväntningar. Romanen inleds följaktligen med att ”Den flygande” står inför en hopplöst svår uppgift – oväntat plötsligt precis som i reportageboken: ”just som jag kommit in i mitt arbetsrum, är jag upphunnen av en av vaktmästarpojken. Han räcker mig ett papper. En av T. T:s telegramlappar. I den breda kanten på det hektograferade papperet Axelssons stil: *Gör det omöjliga*.” Redaktör Axelsson ber honom att kasta sig i ett flygplan för att hinna rapportera från den stora skogsbranden i Norrland innan tidningen hinner gå i tryck (7). Hindren utgörs här framförallt av tidspress. Reportern måste ta sig upp till branden på tre timmar – vilket framställs som just omöjligt. Den ständigt uppretade redaktörsstereotypen Axelsson är precis så vresig som man kan tänka sig. Han har gett reportern uppdraget mest för att jäklas och för att sätta honom på plats: ”Fick du så du teg, va, djäkla pojke!” (9). Den flygande reportern låter sig emellertid inte nedslås och för honom är ingenting omöjligt. I nästa kapitel sitter han redan i ett flygplan på väg mot händelsernas centrum. Naturligtvis lyckas han, han hinner fram och får iväg sin artikel: ”Vilken njutning att kugga Axelsson. I morgon ska vi ha en artikel, som höjer upplagan med femtusen. Det behövs, så som annonserna går ner. Och jag gör det!” (10).

Stubbendorffs gestalt visar att ”för en reporter är ingenting omöjligt” (14). Han kan skriva om vad som helst, när som helst, med vilken vinkel som helst. Men det omöjliga i romanen består inte bara av fysiska hinder. Decennierna kring sekelskiftet diskuterades ofta vad som hände med den unika personligheten och den egna viljan när tidningsmedarbetarna i en industrialiserad press hade att underordna sig redaktörens förhållningsorder och redaktionskollektivets värderingar. Få skribenter tilläts nu att vara den som likt 1800-talets publicist, med Anders Fryxells formulering, ”varmt och enligt bästa öfvertygelse talar för sanning, rättvisa och dygd”.⁴⁵ Sigfrid Siwertz’ roman *Jonas och Draken*, utgiven samtidigt som *Den flygande*, behandlar just detta dilemma, vad som hände när ”gåspennans och sanddosans ideal konfronterades med rotationspressen”.⁴⁶ I Siwertz’ roman klarar den publicistiske hu-

vudpersonen inte den omöjliga pressen från en industrialiserad tidningspress. Han bryts ner och lämnar tidningen. I *Den flygande* är anpassningen till kraven och värderingarna minst lika långt driven, men upplevs ändå inte som en anpassning – alla, från springpojken till högste chefen, tycks dela samma normsystem, och då heter det att man bara gör det rätta. Under 1920- och 1930-talen beskrevs den enskilde journalisten ofta som ”en kugge i det stora maskineriet”.⁴⁷ Romanens undertitel ”Ett porträtt av en ung medelmått” kan tolkas utifrån detta perspektiv: ”Den flygande” är en i mängden och gör bara vad han är satt att göra, precis som arbetaren vid maskinen. Men att underordna sig kraven, göra som man förväntas – och att göra det med bravur – är samtidigt att vara ytterst skicklig och framgångsrik och kan till och med leda till att den enskilde reportern får makt över sina överordnade: ”Ty i denna situation är jag starkast”, resonerar ”Den flygande” när nattchefen bönfäller honom att ta på sig extrauppgifter (27).

Genomgående i romanen finns emellertid också ett visst tvivel på journalistikens nytta och mening. Allt en journalist gör är inte hjältedåd, och vissa hjältedåd är inte fullt så glansfulla. Att visa fram det rysliga, ömkliga och snuskiga: ”Vilken löjlighet att kalla sådant bragd” (20)! Undertiteln kan tolkas också ur ett sådant perspektiv. Det hjältemodiga hotar hela tiden att slå över i det triviala och medelmåttiga, särskilt när journalisten bara står bredvid och observerar utan att själv gripa in och göra något för att släcka elden, hjälpa de skadade. Det hela ställs på sin spets när den flygande skickas att rapportera om en mordgåta i de småländska skogarna. Mordet visar sig vara ett vanligt dödsfall, men på tidningen vill man ändå ha en sensationshistoria. ”Den flygande” vägrar av hänsyn till de inblandade och blir genast fråntagen sina privilegier som stjärnreporter. Föraktad av kolleger och chefer blir han istället satt att redigera telegram. Denna förnedrande situation utmynnade emellertid inte i någon kritik – bara i en frustration över att inte få möjlighet att visa sig duglig: ”Det finns ingenting på en tidning så farligt som att vara i onåd och man inte får njuta arbetets framgång och eggelse” (314). Den flygande reportern orkar inte med pressen det innebär att inte få uträtta de omöjliga uppdragen. Det hela slutar med att han får en kollaps och läggs in på sjukhus. Beslutet att begära avsked från tidningen hänger nu i luften. Men när läsaren tror att detta är ytterligare en roman om hur pressen förbrukar och suger ut sin arbetskraft och att hjälten ska komma till insikt och hoppa

av – då, som en *deus ex machina*, kommer budet från högste chefen om att han tilldelats ett stipendium, för visad ”humanitet”, vilket tillåter honom att arbeta fritt med vad han vill. Den flygande journalisten har fått upprättelse – liksom pressen. Romanens slutreplik lyder: ”Vilka underbara saker jag skall uträtta för tidningen efter allt detta!” (346).

Alldeles uppenbart var *Den flygande* och *Ishavsreportaget* delar av samma journalistiska projekt: att marknadsföra bilden av den moderne reportern som pressens främsta skapelse, och att framhäva Stubbendorff själv som den som behärskade reporterrollen till fulländning. I en artikel i tidskriften *Tidens Magasin* 1929 reflekterade Stubbendorff kring förhållandet mellan journalistik och skönlitteratur. Själv tyckte han att de flesta försök att skildra journalistik och tidningsmiljöer skönlitterärt hade misslyckats, de hade slutat i ”försök att göra romantiserad journalistik om journalistiken”. Utomstående författare förstod ofta inte vad journalistik handlade om. Av författarna kunde journalisterna dock lära sig att ge reportagen ”en dramatisk utformning”. Reportern som var på uppdrag för sin tidning hade nämligen inte bara uppgiften i sig att tänka på utan även reportaget ”som en möjlighet att göra sig gällande”.⁴⁸ Med ett sådant synsätt blev reportaget ett prov på om man förmådde hantera sin uppgift och en chans att vinna erkännande bland kollegor och läsare. Romanen kan i Stubbendorffs fall ses som ytterligare ett medium han tog i bruk för att ”göra sig gällande”, ytterligare en ingång till den transmediala tidningsvärld vars centrum utgjordes av en flygande hjältejournalist. Flertalet recensioner vittnade om att metoden var framgångsrik.

Recensenterna klagade nästan samfälligt på att de 346 sidorna var alldeles för många och tättryckta, men *Den flygande* fick annars mycket god kritik. Enligt *Gotlands Allehanda* var den den främsta av höstens tidningsromaner⁴⁹ – samtidigt utkom, förutom Siwertz’ redan nämnda *Jonas och Draken*, även Karin Fagerholm-Petres *Orons barn*. Många recensenter kände igen sig i den tidningsverklighet som Stubbendorff beskrev. På *Västervikstidningen* visste anmälaren precis hur det kändes att slita i den miljö ”som torde vara den livligaste av alla det moderna livets brännpunkter”.⁵⁰ I *Östgöten* tycktes berättelsen ha ett ”skimmer av sanna sanna” och i *Skånska Aftonbladet* trodde recensenten att boken särskilt skulle intressera pressfolket som kunde känna igen åtskilligt av de egna erfarenheterna.⁵¹ I *Skånska Dagbladet* hette det även att författaren givit uttryck för ”mycket sunda och riktiga funderingar över

ämnet journalistik”, vilka i hög grad var ägnade ”att väcka en tänkande läsares förundran och – få vi hoppas! – respekt för ett yrke, om vars väsen folk i allmänhet torde ha rätt vaga begrepp”.⁵²

Romanen *Den flygande* och reportageboken *Ishavsreportaget* utkom båda lagom till julhandeln 1928. Detta gjorde det naturligt för flera recensenter att göra kopplingar mellan hjältejournalisten i romanform och skildringen av Stubbendorffs egna bedrifter i *Stockholms-Tidningen* och *Ishavsreportaget*. Recensenten i *Skånska Aftonbladet* skrev om romangestalten att man ”vore nästan frestad tro, att den bild han tecknat är ett självporträtt”.⁵³ I *Falu Läns Tidning* gjordes ingen distinktion alls mellan fiktion och verklighet: ”’Den flygande’ är mindre tänkare och mera skildrare i sin bok ’Ishavsreportaget’.”⁵⁴ I *Sundsvalls Tidning* hette det emellertid att romanförfattaren berättat ”med sig själv placerad alltför mycket i centrum”.⁵⁵ Åter andra tycktes se närheten mellan författare och romangestalt som en garant för att skildringen var trogen verkligheten.⁵⁶

Avslutning – det transmediala projektet

Samma reporter gestalt går igen i rapporterna om Italiakatastrofen, i reportaget om reportagen, först i tidningen och därefter i bokform, samt i romanen *Den flygande*. Genrerna och medieformerna innebar olika möjligheter och begränsningar, men det var ändå i någon mening samma berättelse som förmedlades: En viss reportertyp med ett visst journalistiskt ideal definierades som den främsta och mest eftersträvansvärda. Genom att skildra journalistens jakt efter det stora scoopet i olika medier erbjöds publiken flera ingångar till samma tidningsvärld. I centrum av denna transmediala värld stod hjältejournalisten. Den inledande rapporteringen från Ishavet förankrade hjälten i verkligheten, medan skönlitteraturen erbjöd vidare inblickar i hjältens arbete och tankevärld.

Det är lätt att se *Den flygande* som en återanvändning av Stubbendorffs journalistroll i tidningen. Romanen skrevs emellertid redan innan författaren hade satt sin fot på Spetsbergen och ishavsskutorna. Man kan därför istället se Stubbendorffs tidningsjournalistik som ett återskapande av romanberättelsen: en iscensättning av Stubbendorff som en litterär hjälte i tidningsspalterna. Under mellankrigstiden var journalisten etablerad som populär huvudkaraktär i skönlit-

teraturen. En skribent i *Handelstidningen* kunde år 1925 konstatera att ”ser man på skönlitteraturen finner man att författare, som behöva en rask, fördomsfri, världserfaren och ’modern’ hjälte med förkärlek leta fram en journalist”.⁵⁷ Ett intressant svenskt exempel är författaren Jul Regis romansvit från 1910- och 1920-talen om den oövervinnlige reporterdetektiven Maurice Wallion – som bland annat framhölls som exemplariskt förebildlig i tidningen *Journalisten*.⁵⁸ Också i filmen dök journalisten upp.⁵⁹ Och det är knappast självklart att journalisten i roman- eller filmberättelser sågs som något annat än journalisten i tidningsspaltarna. Flera recensenter av *Den flygande* gav uttryck åt en sådan osäkerhet.

Ett annat tydligt exempel på hur litterära journalister fick betydelse i samtiden utgör Elin Wägners roman *Pennskaftet* från 1910, vars huvudkaraktär både sågs som verklig och fick verkliga konsekvenser. En skribent i *Stockholms Dagblad* menade strax efter att romanen kommit ut att ”[ö]fverallt har man hälsat Pennskaftet välkommen, men i ingen krets har hon väl hälsats med en sådan glädje som bland sina kollegor, de unga kvinnliga journalisterna. Jag vet icke, om fru Wägner vet det, men för oss har hon tagit kött och blod som för inga andra.”⁶⁰ Roman-karaktären av kött och blod fick konsekvenser också genom att framkalla en ”Pennskaftsfeber” som lockade unga kvinnor till det äventyrligt spännande journalistyrket. ”Vanligen brukar det vara ’Pennskaftet’, som väcker unga flickors håg till journalistiken”, hette det 1919 i yrkesvägledningen *Kvinnliga yrken och deras förutsättningar*.⁶¹ I fallet *Pennskaftet* är det tydligt att den fiktiva karaktären också bidrog till att etablera positionen som kvinnlig journalist i det allmänna medvetandet, något som skulle återkomma i senare yrkesvägledningar. ”Som journalist har kvinnan erövrat sin plats i solen sedan den dag, då det oförgätliga Pennskaftet tog sina första stapplande steg inom yrket”, påstods det i *Vi nutidskvinnor* 1939.⁶²

Även om *Den flygande* inte fick samma genomslag som *Pennskaftet* kan den betraktas på ett liknande sätt, som en del i skapandet av vad en journalist var och borde vara. Romanen var journalistikens fortsättning med andra medel – men reporterjaget i tidningsjournalistiken var samtidigt också en fortsättning på en lång rad fiktiva journalisters hjältedåd. De transmediala berättelser som Jenkins studerar är fiktiva. Stubbendorffs berättelser överskred gränserna mellan fiktion och verklighet genom att han utnyttjade både fiktions- och nyhetsmedier.

Stubbendorffs transmediala strategier 1928 är exceptionella på många sätt, men de tydliggör samtidigt nödvändigheten av att även beakta journalistiken i andra medier än de direkta nyhetsmedierna när frågor som rör ideal, roller och föreställningar ska studeras. När journalisten själv snarare än de rapporterade nyhetshändelserna sätts i centrum tydliggörs också hur nyheter skapas och används för att framhäva journalistens egen insats.

NOTER

1. Knut Stubbendorff till Karl Otto Bonnier 27/6 1928, Bonniers förlagsarkiv.
2. Jan Ekecrantz & Tom Olsson, *Det redigerade samhället: Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftets historia* (Stockholm: Carlsons, 1994), 11f.
3. Jämför Ekecrantz & Olsson, 27, som skriver att journalistiken skapar uppmärksamhet för själv ”och den gör det med sina egna texter”. Se vidare Patrik Lundell, ”The medium is the message: The media history of the press”, *Media History*, vol. 14, nr 1, 2008.
4. Anders Ekström, ”Vetenskaperna, medierna, publikerna”, *Den mediala vetenskapen*, red. Ekström (Nora: Nya Doxa, 2004).
5. Aled Jones, *Powers of the press: Newspapers, power and the public in nineteenth-century England* (Aldershot: Scolar 1996), 29.
6. Henry Jenkins, *Convergence culture: Where old and new media collide* (New York: New York University Press, 2006), 95f.
7. I ett pågående avhandlingsprojekt med arbetstiteln ”Det våras för journalisten: Symboler och handlingsmönster för den svenska pressens medarbetare från 1870-tal till 1930-tal”, undersöker jag både tidningsmedarbetarnas legitimitetssträvanden och mediala representationer av tidningsmedarbetare mer generellt.
8. Per Rydén, *Den svenske Ikaros: Berättelserna om Andrée* (Stockholm: Carlsons, 2003), 389f.
9. Ansgar Roth, ”’Italia’-tragedin”, *Svenska Dagbladets årsbok 1928* (Stockholm: Svenska Dagbladet 1929), 205.
10. Roth, 211.
11. Roth, 213.

12. Roth, 221.
13. "Andra och sista delen av Nobile-filmen", *Stockholms-Tidningen* 27/8 1928.
14. Se till exempel "Nya flygspaningar efter Lathamplanet (Från vår specielle korrespondent)", *Stockholms-Tidningen* 30/6 1928, samt Sign.: [Knut] S[tubbendorff], "Krassin forcerar: Babusjkin åter", *Stockholms-Tidningen* 5/7 1928.
15. Knut Stubbendorff, "Lundborg vilar ut: är vid god vigör", *Stockholms-Tidningen* 7/7 1928.
16. Knut Stubbendorff, "Lundborg skildrar sin vistelse på isflaket och räddningen", *Stockholms-Tidningen* 10/7 1928.
17. Knut Stubbendorff, "Malmgren lämnades utan proviant: Nobile hyllar minnet av Malmgren för vår utsände medarbetare", *Stockholms-Tidningen* 15/7 1928.
18. Se till exempel Patrik Lundell, "Det goda samhällets tjänare: Kring en pressutställning 1945", *Frigörare? Moderna svenska samhällsdrömmar*, red. Martin Kylhammar & Michael Godhe (Stockholm: Carlssons, 2005).
19. Om "aktiv journalistik", se Gunilla Lundström, *När tidningarna blev moderna: Om svensk journalistik 1898–1969* (Göteborg: Nordicom, 2004).
20. Knut Stubbendorff, "Min biljett till Spetsbergen", *Stockholms-Tidningen* 19/7 1928.
21. Knut Stubbendorff, "En sommarfärd över Ishavet", *Stockholms-Tidningen* 22/7 1928.
22. Knut Stubbendorff, "Uppehållet i Kings Bay", *Stockholms-Tidningen* 31/7 1928.
23. Exempelvis Knut Stubbendorff, "Glimtar av Spetsbergsjournalistiken", *Stockholms-Tidningen* 2/8 1928.
24. Knut Stubbendorff, "Uppehållet i Kings Bay", *Stockholms-Tidningen* 31/7 1928.
25. Knut Stubbendorff, "Hos general Nobile ombord på Città di Milano", *Stockholms-Tidningen* 13/8 1928.
26. Knut Stubbendorff, "Glimtar av Spetsbergsjournalistiken", *Stockholms-Tidningen* 2/8 1928.
27. Knut Stubbendorff, "Orientering vid den stora paraden på Spetsbergen", *Stockholms-Tidningen* 6/8 1928.
28. Knut Stubbendorff, "Med Voldemar Kræmer som lots", *Stockholms-Tidningen* 4/8 1928.
29. Knut Stubbendorff, "Orientering vid den stora paraden på Spetsbergen", *Stockholms-Tidningen* 6/8 1928.

30. För några fler exempel, se Kristina Lundgren, "Från Fredrika Bremer till Barbro Alving: Resandets tradition med ett personligt reporterjag", *Presshistorisk årsbok* 2003, samt Johan Jarlbrink, "Hjältereportern: Målet för reporterens resa", *Rig: Kulturhistorisk tidskrift*, nr 2, 2006.
31. Knut Stubbendorff, "Glimtar av Spetsbergsjournalistiken", *Stockholms-Tidningen* 2/8 1928.
32. Se särskilt Sign.: T. F-t. [Torsten Fogelqvist], "Pressen, partierna och den allmänna opinionen II: Opinionsbildning och opinionsspeglning", *Dagens Nyheter* 23/11 1925.
33. "Vidareutbildningen", *Pressens Tidning*, nr 22, 1921; "Ny sorts fil. kand. vid Högscholan i höst", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* 1/3 1938.
34. Knut Stubbendorff, "Glimtar av Spetsbergsjournalistiken", *Stockholms-Tidningen* 2/8 1928.
35. Knut Stubbendorff, "Hos general Nobile ombord på Città di Milano", *Stockholms-Tidningen* 13/8 1928.
36. Knut Stubbendorff, *Ishavsreportaget* (Stockholm: Hugo Gebers förlag, 1928).
37. Ibid., 9.
38. Ibid.
39. Henry M. Stanley, *Huru jag fann Livingstone: Resor, äfventyr och upptäckter i Centralafrika* (Stockholm: Albert Bonniers Förlag, 1873), 1, 3.
40. Jämför John G. Cawelti, *Adventure, mystery, and romance: Formula stories as art and popular culture* (Chicago/London: University of Chicago Press, 1976), 39f.
41. Sign.: C. S-g., "Cause célèbre", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* 15/12 1928.
42. Sign.: Ek., "En journalist", *Falu Läns Tidning* 29/11 1928.
43. "Ny litteratur", *Journalisten*, nr 12, 1928, 5.
44. Knut Stubbendorff, *Den flygande: Ett porträtt av en ung medelmätta* (Stockholm: Bonniers, 1928). Sidhänvisningar till romanen görs i brödtexten.
45. Andres Fryxell, *Bidrag till Sverges litteratur-historia*, vol. 9 (Stockholm: Hierata, 1862), 104.
46. Sign.: O. H-g., "Uppsala och Stockholm", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* 29/10 1928.
47. Se till exempel [Fogelqvist], och Ivan Oljelund, "Allmänheten och presssens sensationer", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* 3/9 1930.
48. Knut Stubbendorff, "Tidning, journalistik, litteratur", *Tidens Magasin*, maj 1929, 52f.

49. "I bokhandeln", *Gotlands Allehanda* 4/12 1928.
50. Sign.: B. B.-E:son, "Journalisten berättar", *Västervikstidningen* 17/12 1928.
51. Sign.: N. Lgn., "Litteratur", *Östgöten* 19/12 1928; sign.: L., "Ett porträtt av en medelmåtta", *Skånska Aftonbladet* 7/12 1928.
52. Sign.: -ooth-, "En flitig författare", *Skånska Dagbladet* 4/12 1928.
53. Sign.: N. Lgn. sign.: L.
54. Sign.: Ek.
55. Sign.: -ng., "Litteratur", *Sundsvalls Tidning* 4/1 1929.
56. Se till exempel sign.: -ooth-, och sign.: N. Lgn.
57. Sign.: H. S-m., "En journalist om tidningspressen", *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* 22/8 1925.
58. Sign.: B., "Journalist – äventyrshjälte", *Journalisten*, nr 2, 1919.
59. För några svenska och amerikanska exempel, se Bo Ludvigsson, *Murvar på bio: Hur filmen ser på journalister och deras arbete* (Stockholm: Svenska Journalistförbundet & Svenska filminstitutet, 2001).
60. Sign.: Domar, "De som gjort årets succéböcker", *Stockholms Dagblad* 27/11 1910.
61. Siri Thorngren-Olin, "Journalistiken som kvinnligt kall", *Kvinnliga yrken och deras förutsättningar*, red. Aina Hamilton (Stockholm: Norstedt, 1919), 60.
62. Margit Palmær, *Vi nutidskvinnor* (Stockholm: Kooperativa förbundet, 1939), 136.